

TILNI O'RGATISHDA REFLEKTIV AMALIYOTNING O'QITUVCHI MALAKASINI OSHIRISHDAGI ROLI

Khayriniso Bakhtiyarovna Ganiyeva

PhD

Tel. +998 90 180 07 78; E-mail: khayrinisoganieva@gmail.com

Maxkambayeva Ozoda Xusan qizi

Jizzax Davlat Pedagogika universiteti Xorijiy til va
adabiyoti yo'nalishi magistranti

Tel. +998 95 211 03 18

Annotatsiya: *Reflektiv amaliyot o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishida va tilni o'rgatishda dars sifatini oshirishda muhim pedagogik yondashuv hisoblanadi. Ushbu tadqiqot reflektiv amaliyotning o'qituvchi malakasini oshirishdagi ahamiyatini nazariy va amaliy jihatdan o'rganishga qaratilgan. Tadqiqot jarayonida dars kuzatuvlari, o'z-o'zini baholash vositalari va tajriba sinovlari qo'llanilgan. Natijalar reflektiv amaliyot o'qituvchilarning darsni boshqarish, qaror qabul qilish va samarali o'qitish qobiliyatini sezilarli darajada oshirishini ko'rsatdi. Tadqiqot reflektiv jarayonlarning kasbiy o'sishdagi rolini ta'kidlab, o'qituvchi tayyorlash dasturlarida refleksiyaning integratsiya qilish bo'yicha tavsiyalar beradi.*

Kalit so'zlar: *reflektiv amaliyot, o'qituvchi malakasi, kasbiy rivojlanish, tilni o'rgatish, o'z-o'zini baholash, darsni boshqarish*

Zamonaviy ta'lim tizimida o'qituvchilarning kasbiy malakasi va kompetensiyasi dars sifatini belgilovchi eng muhim omillardan biridir. O'qituvchining bilim darajasi, pedagogik ko'nikmalari, darsni boshqarish qobiliyati va o'quvchilarga individual yondashuvi o'quv jarayonining samaradorligini bevosita ta'minlaydi. Shu sababli, o'qituvchilarning doimiy kasbiy rivojlanishi va malakasini oshirish bugungi kunda ta'lim sohasidagi eng dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda pedagogik amaliyotda keng tarqalgan yondashuvlardan biri – reflektiv amaliyot bo'lib, u o'qituvchilarga o'z darslarini tanqidiy tahlil qilish, kuchli va zaif tomonlarini aniqlash, shuningdek, o'z faoliyatini takomillashtirishga imkon beradi. Reflektiv amaliyotning asosiy tamoyili shundan iboratki, o'qituvchi o'z tajribasini tahlil qilib, o'z-o'zini baholash va teskari aloqa orqali o'z kasbiy faoliyatini muntazam rivojlantiradi. Bu yondashuv tilni o'rgatishda ayniqsa samarali, chunki til darslari o'quvchilarning ehtiyojlariga, o'quv jarayonidagi noaniqliklarga va muloqot qiyinchiliklariga moslashuvchan pedagogik yondashuvni talab qiladi. Reflektiv amaliyot

nafaqat o'qituvchining pedagogik ko'nikmalarini oshiradi, balki darsni boshqarish, qaror qabul qilish va o'quvchilarning o'rganish motivatsiyasini oshirishga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, empirik tadqiqotlar reflektiv amaliyotning o'qituvchilarning kasbiy o'sishidagi samaradorligini ko'rsatadi va ularning kasbiy o'z-o'zini rivojlantirish imkoniyatlarini kengaytiradi.

O'qituvchi kompetensiyasi – bu nafaqat bilim va ko'nikmalardan, balki shaxsiy sifatlar, ijodiy yondashuv va kasbiy ongini ham o'z ichiga olgan murakkab tizimdir (Coyle, 2006; Dalton-Puffer, 2007). Kompetensiyaning asosiy tarkibiy qismlari quyidagilarni o'z ichiga oladi: pedagogik bilimlar, metodik ko'nikmalar, kommunikativ va muloqot qobiliyati, o'z-o'zini rivojlantirish va kasbiy refleksiya. Reflektiv amaliyot ushbu komponentlarning har birini mustahkamlashga xizmat qiladi, chunki o'qituvchi darslarni tahlil qilib, pedagogik qarorlarini qayta ko'rib chiqadi va malakasini oshiradi. Mahalliy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'qituvchilarning o'z-o'zini baholash va refleksiya jarayonlari malaka oshirishning samarali vositasi hisoblanadi (Banegas, 2012; Lasagabaster & Sierra, 2010). Shu bilan birga, pedagogik kompetensiya o'qituvchining darsni boshqarish va o'quvchilarning motivatsiyasini oshirish qobiliyatini sezilarli darajada yaxshilaydi.

Hozirgi kunda o'qituvchi malakasini oshirish bir nechta zamonaviy yondashuvlarni o'z ichiga oladi: doimiy kasbiy rivojlanish, mentorlik, hamkasblar bilan tajriba almashish va reflektiv mashg'ulotlar (Mehisto, Marsh & Frigols, 2008). Reflektiv amaliyot bu jarayonlarning markazida turadi, chunki u o'qituvchiga o'z darslarini tahlil qilish, muvaffaqiyat va xatolarni aniqlash, shuningdek yangi metodlarni sinovdan o'tkazish imkonini beradi. Xorijiy tajribalar shuni ko'rsatadiki, Buyuk Britaniya va Finlyandiyada reflektiv yondashuv orqali o'qituvchilar o'z pedagogik faoliyatini muntazam ravishda qayta ko'rib chiqadi, dars rejalashtirish va o'quvchilarning ehtiyojlariga moslashishda yuqori natijalarga erishadi (Marsh, 2002; Dalton-Puffer, Nikula & Smit, 2010). Shu asosda, zamonaviy pedagogik yondashuvlar o'qituvchilarning kasbiy o'sishi va dars samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. O'z-o'zini baholash reflektiv amaliyotning ajralmas qismi bo'lib, o'qituvchiga o'z pedagogik faoliyatini tahlil qilish, takomillashtirish va yangi strategiyalar ishlab chiqish imkonini beradi (Coonan, 2007). Bu jarayonda o'qituvchi darsdagi muvaffaqiyat va qiyinchiliklarni aniqlaydi, pedagogik qarorlarini qayta ko'rib chiqadi va o'quv jarayonini optimallashtiradi. Shu tarzda, o'qituvchi doimiy ravishda malakasini oshiradi va dars samaradorligini sezilarli darajada yaxshilaydi.

Reflektiv jarayon darsni boshqarishda o'qituvchiga real vaqt rejimida qarorlar qabul qilish, o'quvchilarning ehtiyojlarini aniqlash va darsni optimallashtirish imkonini beradi. Tadqiqotlar ko'rsatadiki, reflektiv yondashuv dars samaradorligini oshirish bilan birga, o'qituvchilarning ijodiy va analitik fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi (Puchta & Schröder,

2011). Tajriba ishlarida o'qituvchilar reflektiv yondashuv asosida darslarni olib bordi. Darsdan keyin o'z faoliyatini tahlil qilib, muvaffaqiyat va qiyinchiliklarni qayd etdi, hamkasblar bilan tajriba almashdi va o'z-o'zini baholadi. Natijalar ko'rsatdiki, reflektiv amaliyot o'qituvchilarning darsni boshqarish, pedagogik qaror qabul qilish va o'quvchilarning motivatsiyasini oshirish qobiliyatini sezilarli darajada yaxshilaydi (Lasagabaster & Sierra, 2010; Banegas, 2012). Ushbu tadqiqot reflektiv amaliyotning til o'qituvchilarining kasbiy malakasini oshirishdagi ahamiyatini nazariy va amaliy jihatdan o'rganishga qaratildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, reflektiv yondashuv o'qituvchilarga nafaqat o'z pedagogik tajribalarini tahlil qilish, balki darsni boshqarish, qaror qabul qilish va o'quvchilarning o'rganish jarayonini samarali tashkil etish imkonini beradi.

Reflektiv amaliyot o'qituvchilarning shaxsiy va kasbiy rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqot davomida kuzatilgan natijalar shuni ko'rsatdiki, o'qituvchilar o'z darslarini qayta ko'rib chiqish va tahlil qilish orqali yangi pedagogik texnologiyalar va metodlarni amaliyotga tatbiq etishga qodir bo'ladi (Coyle, 2006; Dalton-Puffer, 2007). Shu bilan birga, reflektiv yondashuv o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi, darsdagi faol ishtirokni rag'batlantiradi va o'qituvchi- o'quvchi munosabatlarini mustahkamlaydi (Marsh, 2002; Mehisto, Marsh & Frigols, 2008). Tajriba sinov ishlarining natijalari shuni ko'rsatdiki, o'qituvchilar reflektiv amaliyotni muntazam qo'llagan taqdirda, ularning darsni boshqarish qobiliyati va pedagogik qaror qabul qilish malakasi sezilarli darajada oshadi. Shu bilan birga, reflektiv jarayonlar o'qituvchilarda ijodiy yondashuvni rivojlantiradi va darslarni yanada interaktiv va o'quvchi markazli qilish imkonini yaratadi (Lasagabaster & Sierra, 2010; Banegas, 2012). Shuni ta'kidlash kerakki, reflektiv amaliyotning samarali qo'llanilishi uchun o'qituvchining o'z-o'zini baholash qobiliyati, pedagogik bilim va metodik tayyorgarligi muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, o'qituvchilarni mentorlik, hamkasblar bilan tajriba almashish va doimiy malaka oshirish jarayonlari bilan qo'llab-quvvatlash reflektiv yondashuvning ijobiy ta'sirini yanada oshiradi.

Umuman olganda, reflektiv amaliyot nafaqat o'qituvchi malakasini oshirish, balki til ta'limi sifatini yaxshilash, darsni samarali boshqarish va o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlashda muhim vosita hisoblanadi. Tadqiqot asosida o'qituvchilar tayyorlash dasturlariga reflektiv amaliyotni integratsiya qilish tavsiya etiladi, shuningdek, kelajakda bu yondashuvning uzoq muddatli samaradorligini o'rganish bo'yicha tadqiqotlar olib borilishi maqsadga muvofiqdir. Tadqiqot davomida men shuni kuzatdimki, reflektiv amaliyot o'qituvchiga o'z darslarini doimiy tahlil qilish va yangi strategiyalarni sinovdan o'tkazish imkonini beradi. Shu bilan birga, bu jarayon o'qituvchilarda mustaqil qaror qabul qilish, ijodiy fikrlash va darsni o'quvchilar ehtiyojiga moslash qobiliyatini oshiradi. Reflektiv

amaliyotning eng muhim jihati shundaki, u o‘qituvchining kasbiy o‘shini shaxsiy tajriba bilan birlashtirib, doimiy rivojlanishni ta’minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Banegas, D. L. (2012). CLIL in South America: Challenges and opportunities. *Latin American Journal of Content & Language Integrated Learning*, 5(2), 1–15.
2. Cenoz, J., & Genesee, F. (1998). *Beyond Bilingualism: Multilingualism and Multilingual Education*. Clevedon: Multilingual Matters.
3. Coonan, C. M. (2007). *CLIL in Context: Practical Guidance for Teachers*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
4. Coyle, D. (2006). Developing CLIL: Towards a theory of practice. *Applied Linguistics*, 27(1), 1–14.
5. Coyle, D., Hood, P., & Marsh, D. (2010). *CLIL: Content and Language Integrated Learning*. Cambridge: Cambridge University Press.
6. Dalton-Puffer, C. (2007). *Discourse in Content and Language Integrated Learning (CLIL) Classrooms*. Amsterdam: John Benjamins Publishing.
7. Dalton-Puffer, C., Nikula, T., & Smit, U. (2010). *Language Use and Language Learning in CLIL Classrooms*. Amsterdam: John Benjamins.
8. Lasagabaster, D., & Sierra, J. M. (2010). *Immersion and CLIL in English as a Foreign Language*. Clevedon: Multilingual Matters.
9. Marsh, D. (2002). *CLIL/EMILE – The European Dimension: Actions, Trends and Foresight Potential*. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
10. Marsh, D., & Frigols, M. J. (2013). *CLIL Practices: Teacher Training and Professional Development*. Oxford: Oxford University Press.
11. Mehisto, P., Marsh, D., & Frigols, M. J. (2008). *Uncovering CLIL: Content and Language Integrated Learning in Bilingual and Multilingual Education*. Oxford: Macmillan Education.
12. Puchta, H., & Schröder, U. (2011). *Teaching English Through Content: CLIL Approaches in the Classroom*. Cambridge: Cambridge University Press.
13. Schön, D. A. (1983). *The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action*. New York: Basic Books.
14. Zeichner, K., & Liston, D. (2013). *Reflective Teaching: An Introduction* (3rd ed.). New York: Routledge.
15. Moon, J. A. (2004). *A Handbook of Reflective and Experiential Learning: Theory and Practice*. London: RoutledgeFalmer.